

ferox vel truculentus», OPou, *TbPu.*, a. 1575, p. 58.

La concreció d'aquest sentit fins a convertir el mot, substantivat, en un sinònim de *toro*, és sabut que no ha estat mai cosa general, ni tampoc fou gaire antiga, contra el que han donat entenció els ultrapuristes, almenys en la nostra llengua.¹ Avui és d'ús normal a Mallorca («bou de llavor», *BDLC* III, 13; JqMBover, *Not. Isla Mall.*, 1834, p. 34; DFiguera, Amengual), i general en totes les comarques d'enllà de la frontera: en tinc nota d'Albera, Sureda, Montescot, Arboçols, Castell-Vernet, Ralleu, els Angles de Capcir, i fins a l'Alta Cerdanya, a Vallcebollera.²

Notem modernament l'ús ponderatiu: «<així com és> Robespierre --- de la humanitat, terrorista, --- aquest <carreter> ho era de l'animal de carretera; i ja ho era un *brau* animal de carretera, puix que, havent tret ---», Baró de Maldà, *Coll. de la B. Vida*, p. 116. Una distintiva de l'ús valencià és la tendència a no donar-li més que valor denigrant, com m'escrivia Giner i March (1955): «un home *brau* es diu d'un escapat de la justícia, d'un home enfurismat, un poc ferotge i ferest; i encara es diu més *xiquet brau*, nen o xic agressiu, de caràcter violent i barallós, poc sociable». Això ja explica l'ús de 'renyits' («els dos germans estan *braus*» que anoto a Cabanes de l'Arc, 1961), i per a indrets de mal pas: «però allí és més fondet i més *brabets*» m'anava explicant el meu barquer del Palmar mentre anàvem cercant pas per entre les «mates» del mig de l'Albufera (1962).

Passant ja al terreny històric i etimològic, i sense entrar en allò que és polèmic, tots els romanistes estan d'acord que l'acc. més freqüent, en romànic en general, ha estat des d'antic la de 'violent de caràcter, cruel',³ aplicat a la gent, 'ferotge, salvatge' als animals, 'inculte' a les terres,⁴ 'tempestuosos, revolt, tèrbol' al temps; la significació de 'valent', en cast., encara no registrada per Nebrija, no apareix fins a prop de 1600, i en el S. XIX se'n va abusar allí per un refluïr de l'ús francès (Baralt). Des d'aquesta es va estendre a tota mena de significacions favorables (*brava música* en *La Ilustre Fregona* de Cervantes, ed. Rz. Marín, 246; *DHistAcE.*, § 12), i en resum es pot dir que la història semàntica del cast. *bravo* ha estat molt semblant a la de l'italianisme *bizarro*, sense excloure'n els últims descabdellements, com 'elegant', 'bonic, formós',⁵ que en el cas de *brave* trobem també en els dialectes francesos (*FEW* I, 249a).⁶

Entrem ja pròpiament en la disquisició etimològica. Cornu, *Rom.* XIII, 110-3, va proposar de derivar el cast. *bravo* [1030, doc. de Lleó, *MzPi.*, *Orig.*, 332] i port. *bravo*, cat. i oc. *brau*, it. *bravo*, *brado*, del ll. *BARBARUS*. Parlava de les formes hispàniques, poc de les altres, car és segur almenys que el fr. *brave* no pot ser autòcton, vistes les seves característiques fonètiques.⁷ Més difícil és provar conclusivament si és genú o no l'it. *bravo*, que M.-L., Wartburg i d'altres han pres per hispanisme, i no es pot dubtar que en els Ss. XVI i XVII es va enriquir semànticament per influència hispànica; Zaccaria prova que l'acc. 'aspre, pedregós' aplicada al terreny (*costa brava*, etc.) és un

manlleu semàntic que apareix aleshores; però en el sentit de 'feréstec, indòmit' és ja freqüent en els Pulci, a mj. S: xv, i el de 'valentàs, baranda, pinxo' apareix en Berni molt al principi del S. XVI; en el d'"infame" apareix en el *Laudario dei Battuti* de Módena, el ms. del qual és de 1377 (Bertoni, *BbZRP.* xx, 85), dada que deixa descartada la possibilitat d'un manlleu del castellà.

Però no la d'un manlleu occità, vista l'antiga influència d'aquesta llengua a Itàlia;⁸ de tota manera la doble forma *bravo* ~ *brado* suggereix proveniència occitana, cf. *biavo* ~ *biado* < oc. *blat*. En gros, els fonaments del treball de Cornu es troben en el fet que en els anys 870 a 1043 són freqüents en els documents de Portugal les frases llatines com *terras ruptas vel barbaras*, on aqueix mot té el mateix valor que *bravo* com a sinònim d'"inculte".⁹ *MzPi.*, l. c., objectant que no hi ha exs. de *barbarus* aplicat a animals (ús molt antic en el cast. *bravo* i estereotipat, com hem vist, en oc. i cat. per al *toro*), li va oposar l'ús freqüent del ll. *pravus* (pròpiament 'dolent, malvat') aplicat a animals i terres indòmtes o incultes, en documents de 1035 a 1090, i el fet que en la 1.ª *Cròn. Gral.* traduïx per *bravo* el *pravus* del seu original llatí, i per tant admetia l'etimologia *PRAVUS* ja proposada per erudits castellans i d'altres.

A això replicà M.-L., *VKR* III, 4-8, que essent així que en baix llatí apareixen totes dues traduccions *pravus* i *barbarus*, una de les dues ha de ser forçosament una falsa llatinització amb que els escribes medievals miraven de disfiçar el mot romànic *bravo* o *brau*, i que només l'altra podia obeir per tant a una tradició antiga; que per tant és més probable que aquesta es reflecteixi en *barbarus* puix que és una traducció més antiga; i perquè, essent una forma fonèticament més allunyada de *bravo*, era més difícil que se'ls acudís d'inventar-ho. Calia rendir-se a l'argumentació convincent de Meyer-Lübke.

Observem que havent entrat el mot a formar part de la terminologia formulària notarial calia llatinitzar-lo en una forma o altra, i la solució *pravus* no té més valor demostratiu que l'altra, també corrent, *brabidus* (*MzPi.*, *Orig.*, 29, en un doc. de 1061), que de cap manera no podríem invocar a favor de la vella etimologia de Storm, *RABIDUS*, com sigui que es deu a la influència d'aquest i de l'oposat *domidus*. En l'aspecte fonètic *bravo* < *PRAVUS* seria un cas únic de sonorització de *PR-*, la qual no podria pas comparar-se, com ho indica ja *MzPi.*, amb el cas freqüent de *CR->gr.*¹⁰ I no sols no és veritat que no hi hagi exs. de *barbarus* aplicat a animals, sinó que se'n troben ja en llatí clàssic: el *TbLL* II, 1740b27ss., cita *vespis barbaris* 'vespes silvestres' en Plini; i observem allí mateix que Marcial, bon testimoni per a l'ús hispànic, va escriure *luci barbari* per a 'boscos incultes', i *rure vero barbaroque laetatur*, que ja ens anuncien de prop les *terras barbaras* del S. IX.¹¹

Des del punt de vista fonètic tinguem present que *BARBARUS* presentava una combinació molt peculiar, exposada a la dissimilació en tots sentits. Aquest hel-